

Reakce

1.

Vztah, mezi dvěma akcemi může být buď jednostranný nebo oboustranný. Prozkoumejme nejprve jednodušší případ, kdy jedna akce se nějak vztáhne k jiné akci, aniž zatím uvažujeme, zda a jakým způsobem se tato druhá akce vztáhne k oné první. Předpokladem takového vztažení, takového vztahu je setkání akce A s akcí B. Setkání je ovšem něčím víc než pouhý výskyt ve stejném čase na stejném místě; to, čím je víc, nazvěme reakcí. Pokud událost A nijak nereaguje na událost B, pak se s ní de facto nesetkala, ačkoliv vnějšímu pozorovateli se může zdát, že ano. Ponechme pozdějšímu prozkoumání, co náleží všechno k tomu, abychom mohli mluvit o setkání (tam jde např. také o stejné roviny dění a o jakousi sourodost událostí, které se mají setkat); budeme muset také lišit mezi pravým setkáním a mezi jakýmsi okrajovým, periferním „setkáním“, jakýmsi jenom „nárazem“ na sebe, omezeným na některé, a to nižší a perifernější roviny, vrstvy událostního dění obou událostí. Na tomto místě se budeme zabývat prozatím pouze omezením, jež je každému setkání uloženo reaktivitou setkávající se události, tj. její schopností zareagovat na druhou událost. Tato událostná reaktivita má jednak určitý práh, jednak je vybavena určitou strukturou nebo určitým počtem, určitou varietou struktur. Jinými slovy to znamená, že reaktivita, kterou je určitá událost vybavena, zakládá určitý výběr z toho, nač je obecně možno vůbec reagovat, nebo obráceně, redukci toho, co je v okolí k dispozici, pouze na určitý vymezený resp. omezený výsek; vše ostatní jako by pro reagující událost prostě neexistovalo. (21. IX. 1974)

2.

O reakci můžeme mluvit pouze tam, kde existuje akce. Reakce je totiž druhem akce, eventuelně je částí, složkou nějaké rozsáhlejší akce. Jestliže k podstatě akce náleží ona popsána již struktura přechodu od vnitřního k vnějšímu, tj. je-li podstatou akce zvnějšnění vnitřního, pak tu můžeme původně mluvit jenom o jednostranném a nezvratném přechodu. Tento směr přechodu mezi vnitřním a vnějším je ovšem primární a základní. Ale události, které jsou vposledu založeny na akcích (a v akcích), mohou docilovat kvalitativního i kvantitativního zbohacení, mohou se komplikovat a zkvalitňovat jenom díky tomu, že aktivita nemusí nezbytně a vždy mířit jen nazdařbůh, naslepo a jakoby doprázdna, nýbrž že může někam a nějak mířit, že se může orientovat a že se může zaměřit. Předpoklady takové zaměřenosti, nasměrovanosti akce jsou zásadně dvojího druhu. Především to je jakýsi předběžný kontakt s tím, k čemu akce míří. Má-li akce dosáhnout svého cíle a zasáhnout při dosažení cíle něco, co tu bylo dříve, než se akce mohla orientovat a než mohla zaměřit svůj průběh; a nemá-li eventuelní výsledek být čirou náhodou, musí mít rozbíhající se akce k dispozici nějakou informaci o tom, s čím se hodlá setkat a k čemu se hodlá nasměrovat. Toto „něco“, co není součástí akce, ale co je původně mimo ni a tedy za hranicemi toho, co je jí vlastní a co k ní náleží, co v ní je integrováno, je pro určitým „nahodilým“ způsobem nasměrovanou akci „před“ ní ve smyslu zejména prostorovém, ale stejně tak i časovém. Teprve uprostřed samotného setkání můžeme mluvit o společném čase a společném prostoru. Protože však neexistuje žádná punktualita ani prostorová, ani časová, má každý moment časového průběhu setkání jak svou minulost, tak svou budoucnost. O setkání pak můžeme mluvit tam a pouze tam, kde se integrita setkání směrem do minulosti desintegruje, tj. kde se směr dění směrem nazpět diverzifikuje; nebo opačně řečeno, kde lze identifikovat nejméně dva

prameny dění, jež se v setkání slévají (periferně/dočasně nebo celkově/trvale) v jedno „řečiště“, tj. v jedinou událost, totiž právě v setkání. Dokud obě události (nebo více událostí) k setkání nedospějí, do té doby (přinejmenším do té doby) si jsou navzájem vnější – a to znamená, že jedna je „před“ druhou (stejně tak, jako druhá je „před“ první). Zkrátka k setkání dvou (nebo více) událostí může dojít pouze tam, kde obě (nebo všechny) setkávající se události jsou jednak dříve, než k události setkání dojde, a dále kde jsou navzájem „před“ sebou a „proti“ sobě (a tedy i „mimo“ sebe). (21. IX. 1974)

3.

Aby však mohlo k setkání vůbec dojít, musí být každá setkávající se událost vybavena schopností se setkat; a protože setkání implikuje určitou míru zareagování na partnera (jak jsme řekli, bez tohoto zareagování by ke skutečnému setkání nemohlo vůbec dojít), musí být událost schopna jednak **s**formovat vlastní akci (někdy, totiž v primitivnějších případech, může být událost s touto akcí totožná, tj. nemusí být něčím víc než právě touto akcí), jednak – a to je pro naše uvažování na tomto místě nejdůležitější – musí být schopna rozdělit průběh této své akce z původní jednoty do rozdvojení, a to v závěrečné fázi dění této své akce, na tu (větší, mohutnější, podstatnější) část, která zachovává původní směr, a na menší a nenápadnější složku, která však má geneticky neobyčejně významnou funkci, totiž odpoutat se od původní nasměrovanosti akce, obrátit se ve své orientovanosti jakoby v nějakém víru zpět a vrátit k počátkům oné akce. Ale tu nejde o návrat, který by měl to, k čemu se vrací „před“ sebou ve stejném smyslu, jako má „před“ sebou svůj cíl ona hlavní složka akce, jež svému původnímu zaměření zůstává věrná. Vrací-li se ona „reakce“ jakožto složka původně integrované akce příslušné události jakožto subjektu k „počátkům“, k počátečním stadiím akce (a to tedy znamená: ke svým počátečním stadiím, neboť reakce se odštěpuje od hlavní akce teprve v jejím průběhu, teprve v závěrečné její fázi, kdežto v počátečních fázích je s ní v jednotě), a ty ovšem mají vnitřní, nikoliv vnější povahu. Reakcí se tedy jedna složka akce vrací do nitra, k vnitřní stránce události, k vnitřní stránce subjektu; v tom je důvod toho, proč nemluvíme jenom o jiné nasměrovanosti reakce oproti původní nasměrovanosti akce, z níž se oddělila a odtrhla, nýbrž o jejím opačném, obráceném směru, o „návratu“. (21. IX. 1974)

4.

Pochopitelně by bylo naprosto zmatené, kdybychom chtěli rozumět tomuto návratu tak, že se subjekt ve své reakci vrací zpět k tomu svému stavu, který předcházela onomu, z něhož se vrací. Návrat k vlastní niternosti, vlastní vnitřní stránce neznámá, že se subjekt vrací ke své „minulosti“ a že vstupuje znovu do svých vlastních stop, do svých již uplynulých stadií. Subjekt má svou minulost jenom díky tomu, že ji vždy znovu zpřítomňuje – a jenom do té míry, do jaké je schopen ji zpřítomňovat. Minulost subjektu je něco, co subjekt nosí s sebou, tedy nikoliv něco, co je už nenávratně pryč. To, co je vskutku nenávratně pryč, prostě není, neexistuje – a vlastně jakoby vůbec nikdy neexistovalo. Jenom oživení, zpřítomnění, nová aktualizace toho, co tu už bylo a co tu jinak už prostě není, může z minulé přítomnosti vytvořit přítomnou minulost. A zpřítomnění minulosti nemůže být založeno jinak než vnitřně; vnitřní stránka, niternost však nemá žádnou uplynulou minulost, nýbrž nabírá na sebe minulost teprve v průběhu svého zvnějšňování v akci. A tak způsob, jak „navazuje“ v reakci subjekt na něco, co původně stálo a stojí mimo něj a „před“ ním, je v zásadě sourodý se způsobem, jak subjekt navazuje na svá vlastní uplynulá stadia, na svou uplynulou

přítomnost. Subjekt integruje ve svou rozlehlou přítomnost právě tak své již uplynulé fáze (jakožto svou vlastní přítomnou minulost), jakož i své „zkušenosti“, tj. informace o svých již uplynulých setkáních s leccíms z toho, co tu nějak bylo „kolem“ něho a „před“ ním a co zaregistroval. Způsob, jak subjekt „registruje“ své vlastní uplynulé průběhy a zkušenosti ze svých uplynulých setkání s čímkoli „před-mětným“, tj. co bylo, eventuálně a snad také znovu může být „před“ ním, je podobný a téměř totožný. Rozhodně vychází ze stejného základu a má též zdroj. (21. IX. 1974 doma, ráno a dopoledne; přímo.)